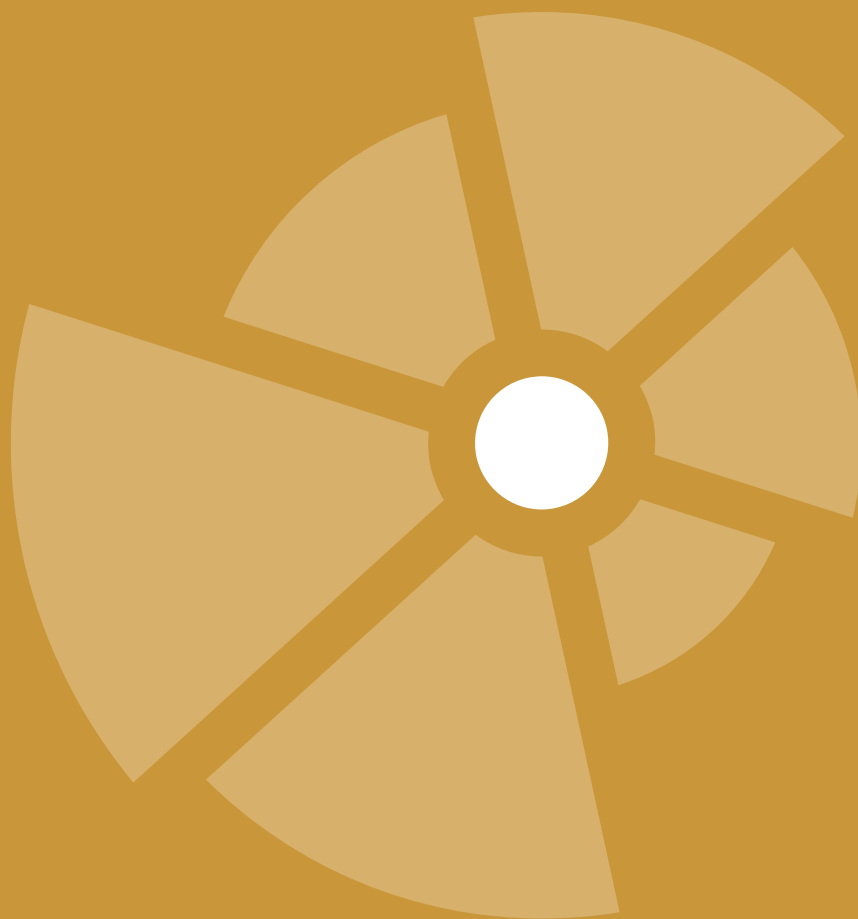

Advies over de Natuurdoelanalyse Wierdense Veld, provincie Overijssel

---

1. Het advies van de Ecologische Autoriteit

De provincie Overijssel heeft een natuurdoelanalyse (NDA)¹ opgesteld voor het Natura 2000-gebied Wierdense Veld. Deze analyse moet duidelijk maken of de huidige en geplande maatregelen voldoende zijn om verslechtering te voorkomen en de instandhoudingsdoelen van dit gebied te kunnen realiseren. De provincie Overijssel heeft de Ecologische Autoriteit gevraagd te toetsen of de NDA voldoet aan de actuele wetenschappelijke inzichten. Dit advies bevat de resultaten van deze toetsing.

Wat staat er in de natuurdoelanalyse Wierdense Veld?

Het Wierdense Veld is een 420 ha. groot restant van een voormalig uitgestrekt hoogveengebied in Twente en ligt ten oosten van Nijverdal en ten westen van de Wierden. Het gebied bestaat voor het overgrote deel uit herstellend hoogveen met nog enkele kleine kernen van actief levend hoogveen. Daarnaast komen vochtige heide voor en enkele berkenbosjes.

Volgens de NDA staan veel van de aanwezige natuurwaarden in het natuurgebied onder druk. Voor alle aangewezen habitattypen is geconcludeerd dat verslechtering niet is uit te sluiten. De instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied zijn, met het huidige maatregelenpakket (waaronder ook beheer), op de langere termijn niet in zicht. In andere gevallen ontbreekt de noodzakelijke informatie om te kunnen onderbouwen dat habitats niet verslechteren. De NDA benoemt als drukfactoren hydrologie, de (te hoge) stikstofdepositie en de geïsoleerde ligging. De NDA geeft een overzicht van de op basis van de PAS-gebiedsanalyse² voorgenomen maatregelen en de staat van uitvoering daarvan.³

Om verdere verslechtering te voorkomen en de habitats uit te breiden en te verbeteren is een inrichtingsplan voor interne maatregelen opgesteld⁴, die zijn uitgevoerd in 2021/2022. Aanvullende (en externe) maatregelen zijn echter nodig om de stikstofdepositie verder omlaag te brengen. Daarnaast zijn volgens de NDA voor het behalen van de doelen ook aanvullende hydrologische herstelmaatregelen noodzakelijk die invloed kunnen hebben op de omgeving van het Natura 2000-gebied. Een inrichtingsplan voor externe maatregelen is in ontwikkeling, maar zal niet eerder dan 2029 tot uitvoering kunnen komen.

Wat is het oordeel van de Ecologische Autoriteit?

De NDA is beknopt en geeft een overzicht van de uitgevoerde maatregelen en het verwachte doelbereik daarvan. De NDA stelt terecht dat er ook daarna nog knelpunten in het gebied zijn en dat verslechtering van de (stikstofgevoelige) habitats niet uit te sluiten is. Daardoor is het waarschijnlijk dat (mede door de hoge stikstofdepositie en lage waterstanden) de doelen voor verschillende habitattypen met de huidige maatregelen niet worden gehaald.

Vanwege de voortschrijdende verslechtering van de habitattypen in het gebied adviseert de Ecologische Autoriteit dan ook om snel (aanvullende) maatregelen uit te voeren, waarvan vaststaat dat ze nodig en (ecologisch) effectief zijn. Hiermee kan voorkomen worden dat de habitats en leefgebieden in het gebied ondertussen nog verder verslechteren, wat strijdig is met de natuurwetgeving, en het behalen van de doelen nog verder bemoeilijkt. Dit geldt bijvoorbeeld voor:

---

¹ Eenheid Natuur en Milieu, Natuurdoelanalyse Wierdense Veld, Provincie Overijssel, maart 2023.

² [043_Wierdense-Veld_gebiedsanalyse_31-10-17_OV.pdf \(natura2000.nl\)](#).

³ Voor het Natura 2000-gebied is nog geen Natura 2000-beheerplan vastgesteld.

⁴ Tauw, Inrichtingsplan interne natuurherstelmaatregelen Wierdense Veld, Landschap Overijssel, mei 2021.

- Aanvullende maatregelen, zowel binnen als buiten het gebied, die de gewenste **(eco)hydrologische omstandigheden** voor herstel van hoogveen- en andere habitats creëren, mede met het oog op de verwachte effecten van klimaatverandering (in hoofdstuk 3 is de gebiedsspecifieke uitwerking opgenomen).
- Bronmaatregelen die het teveel aan **stikstofdepositie** en de effecten daarvan in het gebied tegengaan. (Overlevingsmaatregelen die de effecten van te hoge stikstofdeposities tegengaan zijn in hoogveengebieden nauwelijks mogelijk).
- Maatregelen om op regionaal schaalniveau **functionele ecologische verbindingzones** te creëren, waardoor kansen ontstaan voor duurzame populaties van kenmerkende soorten van hoogveen.

De Ecologische Autoriteit constateert dat de NDA op een aantal onderdelen te kort schiet, waaronder informatievoorziening die noodzakelijk is om een goed beeld te verkrijgen van de problematiek bij het functioneren van het huidige ecologische systeem. Door het ontbreken van gegevens in de NDA kan niet goed worden bepaald hoe groot de opgave is voor het realiseren van alle instandhoudingsdoelen en welke maatregelen op welke exacte locatie het meest geschikt zijn. Daarmee is wel de richting, maar niet de precieze omvang van het maatregelenpakket te bepalen. Deels betreft dit zaken die verbeterd en aangevuld moeten worden in de systematiek van vrijwel alle NDA's van Overijssel. Dit wordt uitgewerkt in hoofdstuk 2. Anderzijds gaat het om gebiedspecifieke zaken, waarop de NDA aangepast moet worden. Dit wordt uitgewerkt in hoofdstuk 3.

Geadviseerd wordt de NDA in ieder geval te verbeteren op volgende punten:

- **Conclusie beter onderbouwen.** De conclusie 'nee, tenzij' wordt onderschreven door de Ecologische Autoriteit. Echter dient deze beter te worden onderbouwd (met de hieronder gevraagde extra informatie), zodat de conclusies in de NDA navolbaar zijn. Neem essentiële gebiedsinformatie, die nodig is voor de navolbaarheid van de conclusies, op in de NDA en verwijst naar achterliggende bronnen voor detailinformatie.
- **Kwantitatieve doelen.** Maak duidelijk hoe instandhoudingsdoelen kunnen worden vertaald naar kwantitatieve doelen voor de oppervlakte (voor bijvoorbeeld de oppervlakte actief hoogveen waarnaar op langere termijn gestreefd wordt) en kwaliteit van habitats. Geef ook inzicht in de kwaliteit van habitattypen bij aanmelding, in de huidige situatie en beschrijf de trends die daaruit afleidbaar zijn.
- **Inzicht in ecologisch systeem.** Maak een actuele, gebiedsdekkende en gedetailleerde landschapsecologische systeemanalyse (LESA) met daarin ook de recente ontwikkelingen in het natuurgebied. Hieruit kan worden afgeleid welke ecologische condities nodig zijn om de instandhoudingsdoelen te bereiken. Maak gebruik van beschikbare bronnen, maar benut waar mogelijk ook informatie van lokale terreinbeheerders. Op de website van OBN staat uitgebreid beschreven hoe een LESA kan worden opgesteld.⁵ Gebruik ook de handreiking NDA.⁶
- **Uitvoering en effectiviteit bestaande en aanvullende maatregelen.** Geef een beter inzicht in de wijze waarop maatregelen uit de PAS gebiedsanalyse uiteindelijk zijn of zullen worden uitgevoerd. Geef vervolgens inzicht in de verwachte effectiviteit van de uitgevoerde en geprogrammeerde maatregelen en het resulterende doelbereik, in de resterende knelpunten en daarmee in benodigde aanvullende maatregelen. Deze zijn denkbaar op het gebied van bodemherstel, hydrologie, recreatie en verbindingzones en zullen ook buiten het gebied moeten plaatsvinden (extern).
- **Kennis- en monitoringsprogramma.** Er ontbreken veel gegevens over de vegetatie, typische soorten fauna, abiotiek en procesindicatoren van de beschermde habitattypen in de huidige situatie. Neem deze op in een kennis- en monitoringsparagraaf. Doe dit in overleg met terreineigenaren en beheerders.

De Ecologische Autoriteit concludeert dat (verdere) verslechtering van alle aangewezen habitattypen in Wierdense Veld niet is uitgesloten. Hierdoor zijn uitbreidings- en verbeterdoelen eveneens niet in zicht. Het is

⁵ <https://www.natuurkennis.nl/thema-s/Landschapsecologische-systeemanalyse/lesa/lesa/>.

⁶ Handreiking Natuurdoelanalyse. Bedoeld voor eerste cyclus NDA. BIJ12, juni 2022.

niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen totdat verdere verslechtering optreedt.⁷ De in de NDA opgenomen richtingen voor nieuwe maatregelen bieden een aantal, maar nog onvoldoende, aanknopingspunten om de Natura 2000-doelen met het gebiedsprogramma te behalen. Door het ontbreken van informatie kan niet goed worden bepaald hoe groot de opgave is voor het realiseren van alle instandhoudingsdoelen.

Hoofdstuk 2 gaat in om generieke adviezen die betrekking hebben op alle NDA's die door Overijssel zijn uitgebracht. Hoofdstuk 3 bevat de gebiedspecifieke adviezen voor Wierdense Veld met een toelichting op het oordeel. In hoofdstuk 4 staan adviezen van de Ecologische Autoriteit voor het provinciale gebiedsprogramma.

Figuur 1: Ligging Natura 2000-gebied Wierdense Veld (Bron: www.natura2000.nl).

⁷ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en dit arrest van het Europese Hof: C-418/04.

Waarom een natuurdoelanalyse?

Het Rijk ziet dat de kwaliteit van natuur onder druk staat door intensief land- en watergebruik en door klimaatverandering. Met de Wet stikstofreductie en natuurverbetering (Wsn) en het bijbehorende programma⁸ wil zij dit aanpakken door vast te leggen dat de stikstofdepositie omlaag gebracht moet worden en de natuur verbeterd moet worden.

Ook is vastgelegd dat per Natura 2000-gebied een natuurdoelanalyse (NDA) opgesteld moet worden. Uit deze NDA's moet blijken wat de actuele kwaliteit van de natuur in het gebied is, welke knelpunten er zijn en hoe de gestelde natuurdoelen behaald kunnen worden. De NDA's bieden input voor gebiedsprogramma's, waarin wordt opgenomen welke maatregelen⁹ daadwerkelijk genomen zullen worden. Daarin zal ook een afweging plaats moeten vinden tussen de Natura 2000-doelen en andere ecologische doelen, bijvoorbeeld die van de Kaderrichtlijn Water (KRW).

Advies van de Ecologische Autoriteit

De provincie Overijssel heeft de NDA over de Wierdense Veld voorgelegd aan de Ecologische Autoriteit. Zij toetst of alle essentiële (ecologische) informatie in de NDA werd betrokken, zodat de NDA een degelijke onderbouwing is voor besluiten over gebiedsplannen en -programma's.¹⁰ In de bijlage van dit advies staan de werkwijze van de Ecologische Autoriteit, de samenstelling van de werkgroep en andere projectgegevens. Alle documenten die bij het advies zijn gebruikt zijn te vinden door nummer 5074 op www.ecologischeautoriteit.nl in te vullen in het zoekvak.

---

⁸ Het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering. <https://www.rvo.nl/sites/default/files/2022-05/Ontwerpprogramma-Stikstofreductie-en-Natuurverbetering.pdf>. Het programma Stikstofreductie en Natuurverbetering geeft invulling aan de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (WSN). In deze wet is vastgelegd dat de stikstofdepositie omlaag gebracht moet worden en de natuur verbeterd moet worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen en soorten (alsnog) te realiseren.

⁹ Zie voor de reikwijdte van deze maatregelen de interpretatie guide Natura 2000-beheer, lid 2.4, hieruit: 'De instandhoudingsmaatregelen kunnen de vorm aannemen van "passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen" en "zo nodig" de vorm van "passende beheersplannen".'
https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/Provisions_Art_6_nov_2018_nl.pdf.

¹⁰ Zie het instellingsbesluit: stcrt-2022-24607.pdf (<https://www.officielebekendmakingen.nl>).

---

2. Generieke adviezen NDA's in Overijssel

De Ecologische Autoriteit heeft inmiddels meerdere adviezen uitgebracht aan de provincie Overijssel over haar NDA's. Hieruit komen algemene opmerkingen en adviezen naar voren die voor de tot nu toe beoordeelde NDA's (verder 'de NDA's') van de provincie Overijssel van toepassing zijn. In dit hoofdstuk beschrijft de Ecologische Autoriteit deze algemene adviezen en geeft zij aan met welke informatie alle NDA's van Overijssel aangepast en aangevuld moet worden. Naar het oordeel van de Ecologische Autoriteit is deze informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming van de provincie Overijssel over de maatregelen om de natuurdoelen in de betreffende Natura 2000-gebieden te realiseren.

De Ecologische Autoriteit volgt in haar oordeelsvorming de 'Handreiking Natuurdoelanalyse'¹¹, haar eigen advies over deze Handreiking¹² en het document 'Onderbouwing beoordeling herstelmaatregelen' van de Taakgroep Ecologische Onderbouwing.¹³

2.1 Algemene opmerkingen

De Ecologische Autoriteit constateert bij de NDA's van Overijssel dat er voor essentiële informatie naar literatuur en externe documentatie wordt verwezen, zonder dat de inhoud daarvan in de NDA is samengevat. De NDA moet een volledige analyse op hoofdlijnen presenteren, die voor de lezer zelfstandig leesbaar is en waarin conclusies navolgbaar zijn, zonder daarvoor achtergronddocumenten te hoeven raadplegen. Voor meer gedetailleerde informatie kan wel verwezen worden naar bijlagen en externe documentatie.

Alleen op deze manier kan de NDA doelmatig ingezet worden in het vervolgproces richting het vaststellen van het gebiedsprogramma en dienen als (compact) naslagwerk. De NDA moet daarom een complete en actuele beschrijving geven van de ontwikkeling van habitattypen en (leefgebieden van) soorten in het Natura 2000-gebied, en de factoren die daarop van invloed zijn (landschapsecologisch systeem, drukfactoren en maatregelen). Zo wordt het 'verhaal' van het gebied duidelijk, hetgeen ook helpt in het gebiedsproces.

Daarnaast valt het op dat de NDA's wel expert judgement bevatten, maar dat dit beknopt is en het ook niet duidelijk wordt in hoeverre gebiedskennis daarbij benut is. Tijdens gesprekken van de Ecologische Autoriteit met gebiedsbeheerders blijkt dat er meer informatie beschikbaar is dan in de NDA's is terug te vinden. Maak daarom in het algemeen meer (en beter navolgbaar) gebruik van aanwezige kennis van bijvoorbeeld gebiedsbeheerders en -ecologen bij het opstellen van de NDA's. Actualiseer en kwantificeer met deze kennis de landschapsecologische systeemanalyse (LESA) en habitatanalyse, benut het bij reconstructie van de referentiesituatie, bij de knelpuntenanalyse en het benoemen van (richtingen voor) nieuwe maatregelen.

Als laatste valt in algemene zin op dat de Overijsselse NDA's alleen ingaan op stikstofgevoelige habitattypen. Echter, voor een integraal beeld van het gebied dient een NDA alle habitattypen en habitatsoorten (dus ook niet-stikstofgevoelige) te behandelen, voor zover deze landschapsecologisch samenhangen. Anders is het mogelijk dat ongewenste neveneffecten van maatregelen op andere doelen niet in beeld komen.

---

¹¹ Handreiking Natuurdoelanalyse. Bedoeld voor eerste cyclus NDA. BIJ12, juni 2022.

¹² Advies over de Handreiking Natuurdoelanalyses. Ecologische Autoriteit, oktober 2022.

¹³ Ondersteuning beoordeling herstelmaatregelen. Taakgroep Ecologische Onderbouwing, 14 december 2022.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de NDA's aan te vullen op de volgende punten:

- Zorg ervoor dat de NDA zelfstandig leesbaar is. Maak gebruik van kaartmateriaal, tabellen, grafieken en dergelijke om conclusies te verduidelijken. Neemt bij verwijzingen naar achtergronddocumenten de conclusies en onderbouwing over in de NDA en verwijs duidelijk naar het betreffende achtergrondrapport.
- Neem, als die bestaat en ernaar verwezen wordt, een samenvatting van de LESA¹⁴ op met verwijzingen naar achtergronddocumenten.
- Benut aanwezige gebiedskennis van terreinbeherende organisaties en andere externe partijen betrokken bij de Natura 2000-gebieden in de provincie Overijssel.
- Beschouw de effectiviteit van maatregelen voor alle habitattypen en leefgebieden van soorten waar het gebied voor is aangewezen, voor zover deze landschapsecologisch met elkaar samenhangen.

2.2 Natura 2000-doelen

In het aanwijzingsbesluit voor de Natura 2000-gebieden zijn de instandhoudingsdoelen geformuleerd in termen van 'behoud' of 'uitbreiding' van oppervlakte en 'behoud' of 'verbetering' van kwaliteit. In de Overijsselse NDA's zijn deze doelen overgenomen uit het aanwijzingsbesluit. Daardoor ontbreken kwantitatieve en SMART¹⁵ geformuleerde doelen. Er is geen kwantitatieve uitwerking van de doelen naar omvang, tijd en ruimte en daardoor kan de provincie niet goed weten waar ze in het gebiedsprogramma op moet sturen. Om de doelen wel te kwantificeren en te bepalen of deze worden bereikt zijn drie ijkmomenten van belang:

- Aanmelding van het gebied¹⁶ (bij een behoudsdoelstelling).
- Huidige feitelijke situatie.
- Doelsituatie (bij een verbeter- of uitbreidingsdoelstelling).

Om te kunnen bepalen of verslechtering wordt voorkomen moet uit de NDA blijken wat op het moment van aanmelding de staat van de natuur was (en wat de huidige staat is). Dit heet de referentiesituatie. Als deze informatie niet aanwezig is, dan zal de NDA deze situatie onderbouwd moeten reconstrueren. Neem dan een (onderbouwde) inschatting op van de toen aanwezige grootte en kwaliteit van habitattypen en leefgebieden. Gebruik hiervoor historische bronnen en bijvoorbeeld kennis van (voormalige) gebiedsbeheerders, goed gedocumenteerde soortwaarnemingen voor typische soorten of gebruik een bestaande vegetatiekartering uit een nabijgelegen jaar (zonder schattingen, maar op basis van daadwerkelijk gekarteerde arealen).

Voor het tot stand brengen van duurzaam systeemherstel kunnen ook omstandigheden nodig zijn die afwijken van het moment van aanmelding, bijvoorbeeld omdat al veel verslechtering van abiotische condities had plaatsgevonden. Een goed beeld van de abiotische randvoorwaarden die nodig zijn om de doelen te halen, en hoe zich dit verhoudt tot de huidige situatie in het gebied is daarom ook essentiële informatie voor een NDA.

De NDA's van Overijssel bevatten geen informatie over (of verwijzing naar) de referentiesituatie en doen ook geen poging deze te reconstrueren.

De Ecologische Autoriteit adviseert om de drie ijkmomenten in de NDA te beschrijven. Werk de instandhoudingsdoelstellingen uit naar omvang (oppervlakte/populatie), kwaliteit, plaats (waar) en tijd (wanneer). Als de situatie bij aanmelding niet beschikbaar is, moet deze worden gereconstrueerd. Geef daarbij in de NDA aan op welke informatie deze reconstructie zich baseert.

---

¹⁴ Landschapsecologische Systeemanalyse.

¹⁵ Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden.

¹⁶ In de praktijk is dit in Nederland vaak het moment van aanwijzing.

2.3 Systeemanalyse

Systeeminzicht is de kern van een NDA. Alleen met een goed inzicht in het (landschapsecologische) systeem is het mogelijk om de huidige situatie en de potenties die het gebied heeft voor verdere ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van habitattypen en leefgebieden te bepalen. Het is dus essentieel om vast te stellen welke maatregelen nodig zijn om de natuurdoelen te behalen.

Landschapsecologische systeemanalyse (LESA)

De NDA's van Overijssel geven geen duidelijk en navolgbaar beeld over de huidige landschapsecologische toestand van het gebied. Dat komt doordat de NDA's:

- Verwijzen naar LESA's uit beheerplannen of PAS-gebiedsanalyses van de natuurgebieden, maar geen samenvatting geven van de (belangrijkste conclusies van de) LESA.
- Niet beschrijven hoe en welke informatie uit de LESA vervolgens is benut bij het opstellen van de knelpuntenanalyse en bij het formuleren van maatregelen.
- Niet onderbouwen of de LESA's compleet en actueel zijn. Daardoor wordt niet duidelijk of inmiddels wijzigingen zijn opgetreden, bijvoorbeeld in de grondwaterstanden, waterlopen et cetera.

Analyse van de huidige situatie

Naast inzicht in de referentie- en doelsituatie is om te concluderen of de natuur verbetert of verslechterd, en gestelde doelen worden behaald, inzicht in de huidige situatie nodig. Een gedegen trendanalyse van de habitats is hierbij van grote toegevoegde waarde en soms ook essentieel. Hierin wordt beoordeeld hoe de habitattypen en (leefgebieden van) soorten zich sinds de referentiesituatie hebben ontwikkeld.

De Ecologische Autoriteit adviseert om in de NDA's:

- De belangrijkste punten uit de LESA op te nemen en hoe deze informatie benut is bij het opstellen van de knelpuntenanalyse en bij het formuleren van maatregelen. Beschrijf ook of de LESA compleet en actueel is.
- Voor het bepalen van de huidige situatie een zo recent mogelijke informatie, zoals een habitattypenkaart, te gebruiken.
- De ontwikkeling (trends) van de oppervlakte en kwaliteit van habitats en leefgebieden vanaf de referentiesituatie af te zetten tegen de (nader uitgewerkte) instandhoudingsdoelstellingen.
- De potentie voor uitbreiding van de oppervlakte van de habitats binnen de begrenzing in beeld te brengen.

2.4 Drukfactoren- of knelpuntenanalyse

Hoofdstuk 4 van de NDA's geeft een overzicht van de verschillende knelpunten in het gebied met een samenvattende tabel. Voor verdere toelichting wordt verwezen naar het beheerplan en de PAS-gebiedsanalyse.

Het valt op dat de drukfactor stikstofdepositie hierin uitgebreider wordt toegelicht dan andere drukfactoren. Zo wordt het (niet) functioneren van het hydrologisch systeem van de gebieden erg summier beschreven. De hydrologie kan ecologisch echter niet los gezien worden van stikstofeffecten binnen een gebied. Zo kan verdroging de effecten van stikstof in de bodem versterken door oxidatie van de bodem en kunnen planten gevoeliger worden voor verdroging door stikstofdepositie. Daarnaast blijkt, zoals hierboven al beschreven, onvoldoende hoe de informatie uit de LESA is benut bij het bepalen en analyseren van de knelpunten.

De Ecologische Autoriteit adviseert om alle relevante knelpunten in beeld te brengen en gedetailleerd te beschrijven. Ga ook in op achterliggende oorzaken van de knelpunten en relateer deze aan het verkregen systeeminzicht.

2.5 Bestaande maatregelen en verwacht effect daarvan

Hoofdstuk 5 van de Overijsselse NDA's gaat in op de geprogrammeerde herstelmaatregelen. Ze bevatten een overzichtstabel met maatregelen die aangeeft of de maatregelen wel of niet uitgevoerd zijn.

De Ecologische Autoriteit constateert dat:

- Niet duidelijk wordt hoe de maatregelen voortkomen uit de knelpuntenanalyse.
- Nog niet is gestart met uitvoering van de meeste (met name de complexe en externe) maatregelen.
- Niet duidelijk wordt of en hoe maatregelen geborgd zijn en op welke termijn geprogrammeerde maatregelen uitgevoerd worden.
- Niet blijkt wat de effectiviteit van de maatregelen is.

In de NDA is daardoor niet helder welke maatregelen relatief de meeste ecologische winst opleveren en welke maatregelen nodig zijn om de doelen te halen. Ten slotte is niet altijd te herleiden of maatregelen elkaar onderling hinderen, versterken of zelfs uitsluiten.

De Ecologische Autoriteit adviseert om in de NDA's aan te geven:

- Hoe de uitvoering van maatregelen geborgd is en wie daarvoor verantwoordelijk is.
- Op welk schaalniveau een maatregel genomen wordt.
- Wat het verwachte effect van de maatregel is en wat dit betekent voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen. Ga ook in op robuustheid van maatregelen in het licht van klimaatverandering.

2.6 Synthese en conclusie

In de NDA's staat dat, zelfs na uitvoering van alle vastgestelde maatregelen, verslechtering van (bijna) alle geanalyseerde habitattypen, en waar van toepassing leefgebieden van soorten, niet is uit te sluiten¹⁷ en dat de instandhoudingdoelstellingen buiten bereik zijn (eindoordeel: nee, tenzij). Dit komt omdat de gebieden onder druk staan van stikstofdepositie en een onvoldoende functionerend hydrologisch systeem. Ook na uitvoering van de genoemde maatregelen zullen ze nog steeds onder druk staan. Verschillend per gebied spelen ook andere drukfactoren, zoals invasieve exoten of recreatie.

De Ecologische Autoriteit constateert dat niet duidelijk wordt aangegeven of al verslechtering is opgetreden, terwijl hier in de NDA's wel aanleiding toe is. Dit blijkt dan bijvoorbeeld uit het expertoordeel. In een enkel geval wordt verslechtering geconstateerd, maar is dit niet voldoende onderbouwd.

De Ecologische Autoriteit constateert dat het nemen van maatregelen urgent is. Het is niet toegestaan om te wachten totdat verdere verslechtering of verstoring optreedt, voordat er maatregelen worden genomen.¹⁸ Daarom is het van groot belang een heldere conclusie te trekken over al opgetreden verslechtering en deze goed te onderbouwen.

---

¹⁷ Artikel 6 lid 2 van de Habitatrictlijn is voor deze situatie relevant: "De lidstaten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in de speciale beschermingszones niet verslechtert en er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen voor zover die factoren, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn een significant effect zouden kunnen hebben." Passende maatregelen hebben een preventieve aard en gaan verder dan de maatregelen die nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen. Zie ook: https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/Provisions_Art_6_nov_2018_nl.pdf onder 3.

¹⁸ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en deze uitspraak van het Europese Hof: C-418/04.

De Ecologische Autoriteit adviseert om:

- Onderbouwing van de eindconclusies van de NDA's aan te scherpen door de genoemde punten in voorgaande paragrafen in dit advies op te volgen, zoals het nader duiden van de vegetatietrends en de al vastgestelde maatregelen. Naast een preciezere beoordeling geeft dit ook meer aanknopingspunten voor het formuleren van effectieve, aanvullende maatregelen.
- Zo snel mogelijk te starten met het treffen van maatregelen waarvan al bekend is dat ze ecologisch gezien effectief zijn, zoals hydrologische herstelmaatregelen en bronmaatregelen (voor stikstofreductie) en waarvan de ecologische neveneffecten gering zijn.

Aanvullende maatregelen

Omdat, zoals hierboven beschreven, ook na uitvoering van alle huidige en nog geprogrammeerde maatregelen er 'restproblemen' in het gebied overblijven is het duidelijk dat aanvullende maatregelen getroffen moeten worden. De Ecologische Autoriteit constateert echter dat door het ontbreken van kwantitatieve gegevens, de exacte omvang van de restproblemen niet in beeld is. Hoofdstuk 8 "Richting nieuwe maatregelen" in de NDA's gaat te beknopt en onvoldoende concreet in op aanvullende maatregelen die voor deze restproblemen een oplossing zouden kunnen bieden.

De Ecologische Autoriteit adviseert om, als in de NDA geconstateerd wordt dat doelen niet worden gehaald, verslechtering is opgetreden of niet is uit te sluiten, deze aan te vullen met (een overzicht van) richtingen voor aanvullende interne én externe maatregelen.

2.7 Kennis- en monitoringsprogramma

NDA's van de eerste cyclus moeten nadrukkelijk gezien worden als de start van een iteratief proces, waarin steeds meer informatie beschikbaar komt en steeds meer duidelijkheid komt over de te nemen maatregelen om de natuur weer gezond te maken. Het gebruik van goed onderbouwde werkhypothesen en duidelijke tussenconclusies zorgt er dan voor dat een deel van de maatregelen uit deze eerste cyclus kan worden onderbouwd en een kwantitatief beeld ontstaat van de effectiviteit van deze maatregelen. Ondanks het ontbreken van gegevens, kunnen sommige conclusies wel degelijk al getrokken worden, bijvoorbeeld omdat er hierover (wetenschappelijke en ervarings) kennis beschikbaar is of de mate van onzekerheid klein is.

Een belangrijk onderdeel van een NDA is het bieden van inzicht in gegevens- en kennishiaten. Er dienen monitoringsprogramma's gericht op verspreiding, aantallen en standplaatsfactoren opgezet te worden. Een goed beeld van de benodigde informatie, uitgesplitst naar gebiedsonderdelen, ontbreekt echter nog. Hierdoor zijn er nog veel 'losse eindjes' doordat niet is aangegeven:

- Hoe, wanneer en door wie het benodigde onderzoek wordt uitgevoerd om de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te krijgen.
- Welke concrete vervolgstappen worden ondernomen op het gebied van monitoring en evaluatie.

Schets de consequenties van het ontbreken van gegevens voor de onderbouwing van de eendoordelen in de NDA en de keuze van maatregelen. Onderbouw, bij het ontbreken van gegevens, waarom conclusies wel degelijk getrokken kunnen worden. Geef een samenvatting van de leemten in kennis en het benodigde onderzoek uit de NDA. Geef ook aan op welke manier gebiedskennis, van bijvoorbeeld beheerders, betrokken wordt als gegevens uit het veld (nog) niet beschikbaar zijn. De Ecologische Autoriteit raadt aan om de personen of organisaties die de essentiële kennis aan kunnen leveren daar voldoende ruimte (en middelen) voor te bieden. Beschrijf ook welk onderzoek of monitoring moet en kan worden ingezet om kennisleemtes op te vullen voor de volgende NDA-cyclus. Geef hierbij aan wie daarvoor verantwoordelijk is en welke planning is beoogd voor de uitvoering in elk gebied en voor de provincie als geheel. Geef aan wat op nationaal, provinciaal en gebiedsniveau wordt aangepakt.

---

3. Gebiedspecifiek advies Wierdense Veld

In dit hoofdstuk geeft de Ecologische Autoriteit gebiedspecifieke adviezen en geeft zij aan met welke informatie de NDA van Wierdense Veld aangepast en aangevuld moet worden. Naar het oordeel van de Ecologische Autoriteit is deze informatie essentieel om het belang van beschermde natuur volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming van de provincie Overijssel over de maatregelen om de natuurdoelen te realiseren.

3.1 Inleiding op het gebied Wierdense Veld

Het Wierdense Veld is aangewezen voor vier habitattypen, te weten: H4030 Droge Heiden¹⁹, H6230* Heischrale graslanden, H7110A* Actieve Hoogvenen en H7120 Herstellende Hoogvenen. Grote delen van noordoost Nederland en grote delen van Overijssel bestonden tot begin vorige eeuw uit uitgestrekte hoogveengebieden. Door turfwinning, ontwatering, ontginning en (over)bemesting is deze voor Nederlandse zandgronden kenmerkende natuur vrijwel helemaal verdwenen. Het Wierdense Veld behoort tot het Natura 2000-landschap "Hoogvenen". De habitattypen Actief hoogveen en Herstellend hoogveen zijn maatgevend voor de behouds- en herstelopgaven in het gebied. Voor het Wierdense Veld geldt een uitbreidings- en verbeteropgave voor hoogveenhabitats, die het grootste deel van het gebied bestrijken.

Urgentie

De planvorming richt zich volgens de NDA (Hoofdstuk 5) voornamelijk alleen op het voorkomen van verdere verslechtering. Er is, voor zover bekend bij de Ecologische Autoriteit, nog geen planvorming opgestart die invulling geeft aan de ten doel gestelde uitbreiding en verbetering van de hoogveenhabitats in het gebied. Deze planvorming zal, mede gezien de klimaatproblematiek, ongetwijfeld leiden tot de noodzaak nieuwe maatregelen buiten het Natura 2000-gebied te treffen. De Ecologische Autoriteit ziet dan ook de nodige urgentie om dit proces nu al op te starten. Dit ook mede vanwege de verwachte lange doorlooptijd van het huidige gebiedsproces en de wettelijke verplichtingen en verbeterdoelstellingen voor genoemd natuurherstel.

Voor de Ecologische Autoriteit is de onzekerheid over de toekomst van het gebied die daarmee voortduurt aanleiding om in dit hoofdstuk een gebiedspecifiek advies te geven over de wijze waarop hoogveenherstel in dit gebied gestalte zou moeten worden gegeven (en waarin de NDA hierin nog onvoldoende houvast biedt).

3.2 Opgaven en doelen voor het hoogveen in het Wierdense Veld

De hoogveenhabitats zijn het meest kenmerkend voor het gebied, maar zijn ook het lastigste te herstellen omdat de condities die ervoor nodig zijn, nu ver weg zijn. Dit blijkt ook uit de PAS gebiedsanalyse. Dit geldt voor behoud en uitbreiding van zowel oppervlakte als kwaliteit.

Het hoogveenherstel in het Wierdense Veld moet zich volgens de kernopgaven en instandhoudingsdoelstellingen richten op verbetering van de kwaliteit van herstellende hoogvenen met het oog op ontwikkeling van actieve hoogvenen en (daarmee) herstel van grote veengebieden met voldoende rust voor onder andere de kraanvogel. Dit herstel moet – naast het conserveren van de resterende veenpakketten - gericht zijn op het stimuleren van veenvormende processen. Dit is ook aangegeven in de PAS-gebiedsanalyse waarnaar de NDA verwijst. Veel zinvolle maatregelen die in het kader van het PAS zijn onderzocht, zijn toen afgefallen. Met nadenken over de invulling van uitbreiding en verbetering lijkt nog niet te zijn gestart. Dit zal, mede gezien de klimaatproblematiek, ongetwijfeld leiden tot de noodzaak voor nieuwe externe maatregelen.

---

¹⁹ Droge heide (1.4 ha) en Heischraal grasland (0.21 ha) komen volgens de NDA in het gebied beperkt voor en worden vooral bedreigd door de te grote stikstofdepositie, waardoor de korstmosrijke variant van de droge heide is gedegradeerd tot de rompgemeenschap van struikheide.

Inmiddels is al decennialang duidelijk, en dat blijkt ook uit de NDA, dat de kwaliteit van de hoogveenhabitats in het gebied verslechtert. Maatregelen zijn echter nog nauwelijks uitgevoerd, alleen binnen het gebied door Landschap Overijssel. In de NDA is al geconcludeerd dat alleen de reeds uitgevoerde of geplande maatregelen binnen de begrenzing²⁰ van het gebied onvoldoende zijn om verslechtering van hoogveenhabitats in het Wierdense Veld te voorkomen. Er zijn ook systeemmaatregelen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied nodig. Het is niet toegestaan is om te wachten met het treffen van maatregelen totdat verdere verslechtering optreedt.²¹ Kortom, er moeten snel maatregelen genomen worden voor herstel, zowel om verslechtering terug te draaien, verdere verslechtering te voorkomen en om te werken aan de uitbreidingsdoelen.

De Ecologische Autoriteit adviseert, gezien de lange doorlooptijd van gebiedsprocessen en tegelijkertijd de wettelijke verplichting om verslechtering te voorkomen, om te starten met het uitwerken van de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen.

3.3 Knelpunten en bedreigingen Hoogveen in huidige situatie

Voorwaarden voor een goed ontwikkeld hoogveen

Belangrijke voorwaarden om hoogveengebieden in stand te houden (en te herstellen) zijn:

- **Voor het functioneren van het veen zelf.** De wegzijging naar de ondergrond mag niet meer zijn dan 40 mm per jaar. Dit kan worden bereikt door lekken in ondoorlatende lagen te dichten, de stijghoogte van het grondwater onder het veen te verhogen en neerslagoverschot in het veen zoveel mogelijk vast te houden. Op den duur ontstaat hierdoor een door veenmossen gedomineerd veenpakket dat bestaat uit goed doorlatende bovenste laag veenmossen (de acrotelm²²), en een daaronder liggende zeer slecht doorlatende veenlaag (de catotelm²³). De acrotelm kan veel water vasthouden en voert overtollig regenwater zijwaarts en oppervlakkig af over de catotelm.
- **Niet te veel bemesting.** Het systeem dient zeer voedselarm te zijn en te blijven. Hoogveen heeft een zeer lage kritische depositiewaarde van 500 mol N/ha/jaar. Te veel stikstof in het systeem zorgt voor een overschot aan voedingsstoffen wat schadelijk is voor de kenmerkende vegetatie en fauna van hoogvenen.

Waterhuishouding

De PAS-gebiedsanalyse, waarop de NDA is gebaseerd, geeft aan dat door de afgraving van het veen in het verleden de acrotelm geheel en de catotelm over grote oppervlaktes is verdwenen. Het grondwater in het veenpakket stroomt daardoor te snel zijwaarts weg. Bovendien zijn veenputten en greppels op tal van plaatsen door de slecht doorlatende gliedelaag²⁴ onder het veen gegraven, waardoor deze 'lek' is geraakt. De stijghoogte²⁵ in het watervoerende pakket onder het veen is daarnaast afgenomen door ontwatering in de omgeving, drinkwaterwinning en mogelijk ook onttrekkingen van grondwater ten behoeve van de beregening van agrarische percelen. De stijghoogte van het grondwater is zover gedaald dat deze gedurende lange perioden in het jaar niet meer tot in de veenbasis rijkt.

---

²⁰ De NDA maakt onderscheid tussen interne en externe maatregelen. Maatregelen binnen een Natura 2000-gebied die invloed kunnen hebben tot buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied worden door de provincie ook als externe maatregel beschouwd. Om de onduidelijkheid die dit creëert maakt de Ecologische Autoriteit in dit advies een onderscheid tussen maatregelen die binnen en buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden genomen, ongeacht de invloed die deze maatregelen kunnen hebben op belangen buiten het gebied.

²¹ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en dit arrest van het Europese Hof: C-418/04.

²² Bovenste laag van het veen, bestaande uit een 'sponzige' laag van levend en recent afgestorven veenmos, gem. 5-50 cm dik

²³ De slecht doorlatende en/of weerstand biedende onderliggende veenlaag waarop (nieuw) veen kan ontwikkelen.

²⁴ Een **gliedelaag** is een zeer ondoorlatende laag in veenprofielen, die zich ontwikkelt op de overgang van het veenpakket naar het onderliggende zand.

²⁵ De stijghoogte is het potentieel peil van het wateroppervlak van grondwater, gemeten vanaf een bepaald niveau (bijvoorbeeld Normaal Amsterdams Peil (NAP), maar meestal de hoogte van de bodem). Het is de hoogte van het water in een peilbuis, of waar het grondwater zou staan als men een put zou slaan.

Als gevolg van deze ontwikkelingen is volgens de PAS-gebiedsanalyse de wegzijging²⁶ uit het veen te hoog, en daalt de waterstand in het veen in de zomer tot vaak veel meer dan 40 cm onder het maaiveld. Dit leidt in grote delen tot een te lage grondwaterstand in het veen. Het hoogveen is als gevolg van dit alles sterk verdroogd. Daardoor oxideren de opgebouwde dikke laag van veenresten, sterven de actieve veensoorten en bijbehorende gebiedseigen soorten, en komen CO₂- en ook methaanemissies vrij. Grondwaterstromen aan de oostzijde van het gebied worden door diepe sloten afgevangen en bereiken het veen niet meer, waardoor er weinig tegendruk is voor het wegstromen van het veenwater. Daarnaast treedt als gevolg van de verdroging in het veen interne eutrofiëring op. De effecten hiervan zijn in het veld te zien door onder meer vergrassing en toename begroeiing met bomen en struiken (verbossen).

In de NDA wordt gesteld dat voor een goed functionerend hoogveen de hydrologische omstandigheden in Wierdense Veld niet op orde zijn. Er wordt daardoor niet aan bovenstaande condities voldaan. In de NDA ontbreekt echter een duidelijke en grondige analyse van het systeem en de oorzaken van de knelpunten.

Vul de NDA aan met een analyse van het systeem en beschrijft de oorzaken waardoor knelpunten optreden. Koppel hier vervolgens maatregelen aan waarmee omstandigheden worden gecreëerd die ontwikkeling van een veenmosdek mogelijk maakt.

Stikstofdepositie

In het NDA wordt stikstofdepositie beschreven in paragraaf 4.2. De huidige stikstofdepositie is, ook volgens de NDA, (nog) veel te hoog: gemiddeld 1184 mol N/ha/jaar en 1217 mol N/ha/jaar voor respectievelijk actieve en herstellende hoogvenen. Dat is ruim 2 maal zo hoog als de KDW voor deze habitattypen (500 mol N/ha/jaar). Kwaliteitsverbetering, zoals opgenomen in de doelen, kan voor dit gebied niet worden verwezenlijkt zonder beperking van de stikstofdepositie, richting het niveau van de kritische depositiewaarde.

De Ecologische Autoriteit adviseert in het NDA kwantitatieve gegevens op te nemen over de stikstofdepositie en hier een opgave aan te koppelen. Op basis van een inschatting van de stikstofdepositie is de aanname dat deze met minimaal 50% dient te worden gereduceerd om de doelen voor de natuurkwaliteit in het gebied te kunnen halen.

3.4 Aanpak hoogveenherstel in het Wierdense Veld

Hoogveenherstel moet gericht zijn op het bereiken van een situatie waarbij de waterstand hoog en stabiel is. Daarnaast is het van belang dat voor hoogveen kenmerkende hydrologische processen zoals oppervlakkige zijwaartse afstroming en zeer beperkt wegzakken van (grond)water optreden. Dit is een zaak van (zeer) lange adem (decennia tot eeuwen).

Benodigde systeemcondities

Hoogveenherstel moet gericht zijn op het bereiken van een situatie waarbij de waterstand hoog en stabiel is én waarbij voor hoogveen kenmerkende hydrologische processen weer plaatsvinden. Herstel van hoogveen kan decennia tot eeuwen duren.

In Wierdense Veld treedt nog steeds verslechtering op, dus actie is urgent. Herstel vraagt, naast het terugdringen van de stikstofdepositie, om verhoging van de (boven)lokale drainagebasis. Het doel daarvan is om de verticale wegzijging te beperken tot minder dan 40 mm per jaar, waardoor er voldoende water overblijft om het zomerse neerslagtekort te bufferen. Het inrichtingsplan wat is opgesteld voor het Wierdense Veld bevat maatregelen die in belangrijke mate is of worden uitgevoerd.

---

²⁶ Neerwaartse stroming van (grond)water door een slecht doorlatende laag.

In het inrichtingsplan voor maatregelen in het gebied zelf worden onder andere de volgende maatregelen genoemd:

- Alle ontwateringsmiddelen in het gebied moeten worden gedempt, verondiept of afgedamd.
- In het veen moet regenwater zoveel mogelijk worden vastgehouden door compartimentering.
- Bosopslag (berken) moet worden verwijderd om verdamping te verminderen.
- Bos in en rondom het veen moet worden gekapt, zodat meer regenwater het veen bereikt en om verdamping te verminderen.
- Verhoging van de stijghoogte in het watervoerende pakket onder het hoogveen, zodat deze weer tot in de veenbasis rijkt, vraagt om externe waterhuishoudkundige maatregelen, zoals het opheffen of (sterk) verminderen van ontwateringsmiddelen in de omgeving van het hoogveen en beperken van onttrekkingen (in de omgeving van het Wierdense Veld zijn onttrekkingen voor drinkwater, industriewater en beregening).
- Bestrijden vermesting door, naast forse vermindering van de stikstofdepositie met bronmaatregelen, omvormen van bos naar lage begroeiingen en stoppen van bemesting in het intrekgebied.

De meeste van deze maatregelen zijn opgenomen in de PAS-gebiedsanalyse waarop tabel 4 in de NDA is gebaseerd. Voor de omgeving is een inrichtingsplan in voorbereiding, maar er is nog niet bekend wanneer deze gereed is, waarmee uitvoering van de maatregelen die hierin opgenomen worden onzeker is.

De Ecologische Autoriteit adviseert, mede vanwege het verslechtingsverbod (zie paragraaf 3.4 van dit advies), alle nog niet uitgevoerde maatregelen alsnog snel in gang te zetten.

Richting aanvullende (externe) maatregelen

De Ecologische Autoriteit adviseert om de aanpak voor herstel van Wierdense Veld te laten berusten op meerdere invalshoeken, die niet los van elkaar gezien kunnen worden:

- **(Bron)maatregelen** in de omgeving om de depositie van stikstof drastisch te verminderen. Deze zijn in de NDA alleen als wenselijk aangeduid, zonder dat daarbij aangegeven is tot welk resultaat deze zouden moeten leiden om robuust en duurzaam hoogveenherstel mogelijk te maken, terwijl een reductie van ruim 60% noodzakelijk is. Het tegengaan van de effecten van stikstofdepositie met overlevingsmaatregelen is in hoogveensystemen nauwelijks mogelijk. Alleen het verminderen van stikstofdepositie (aanpak bij de bron) draagt bij aan het tegengaan van verdere verslechtering.
- **Interne maatregelen.** Landschap Overijssel doet veel moeite om lekken in de gliedelaag op te sporen en te dichten met leem. De verwachting is echter dat niet alle lekken opgespoord en gedicht kunnen worden, zodat enige lekkage plaats zal blijven vinden. Daarnaast zijn lokale compartimenteringsmaatregelen genomen, en is aan de zuidzijde van het veen een folie aangebracht die wegstroming van veenwater moet voorkomen.
- **Externe (hydrologische) maatregelen.** Voor het vaststellen van een inrichtingsplan voor gebieden buiten het Natura 2000-gebied wordt al sinds 2017 een (soms moeizaam verlopend) gebiedsproces gevoerd. Ook zijn modelberekeningen uitgevoerd naar de effecten van verschillende maatregelenscenario's. Na tijdelijk stopzetten van het gebiedsproces is dit in 2021 hervat, met een vergroot uitwerkingsgebied en ruimere financiële middelen. De verwachting is dat dit niet eerder dan 2027 leidt tot een vastgesteld inrichtingsplan en provinciaal inpassingsplan of projectbesluit en niet eerder dan 2029 gestart kan worden met uitvoering van maatregelen. De maatregelen zullen zich, volgens de NDA in hoofdlijnen richten op:
  - Aankoop en uit ontwatering en bemesting nemen van gebieden aan de noord-, oost- en zuidzijde van het gebied.
  - Dempfen van diverse sloten en peilverhoging in de Hogelaarsleiding.
  - (Deels optionele) vermindering van ontwatering in diverse gebieden.
  - Stoppen grondwateronttrekking voor beregening in omgeving (als dit een knelpunt zou blijken, maar dat is (nog) niet onderzocht).
  - De drinkwaterwinning onder het Wierdense Veld wordt voorlopig niet gestopt.

-
- **Connectiviteit en areaalvergroting.** Het robuuster maken van de natuur door areaalvergroting en verbindingen met andere natuur kan leiden tot verbetering van kwaliteit van habitattypen. In de NDA wordt areaalvergroting en/of creëren van verbindingzones als aanbeveling opgenomen, maar is niet verder uitgewerkt als maatregel. Gezien het belang van een minimum areaal dat nodig is voor een goed functionerend ecosysteem is het noodzakelijk deze maatregelen als aanvullende maatregelen te beschouwen en in meer in detail te beschrijven. De NDA dient hiervoor aangevuld worden met onderstaande punten:
    - In te gaan op de mogelijkheden om oppervlak te vergroten voor de beschermde habitat zowel binnen als buiten het desbetreffende Natura 2000 gebied. De kansen in beeld te brengen voor het realiseren van verbindingen met vergelijkbare of kansrijke habitats in de omgeving. De kwaliteit van het gebied op orde te krijgen, zodat de aanwezige karakteristieke soorten een vitale populatie kunnen opbouwen, waardoor het gebied als bron voor andere terreinen kan functioneren.
    - De NDA benoemt dergelijke maatregelen (of verder onderzoek naar de noodzaak ervan) in tabel 4. De NDA geeft echter geen inzicht in de uitwerking van de meeste van deze maatregelen. Bovendien blijkt dat het merendeel van de maatregelen nog niet is uitgevoerd, en is er ook geen zicht gegeven in de termijn van uitvoering. Er is daarom nog vrijwel geen basis voor het trekken van conclusies over voorkomen van verdere verslechtering en behalen van instandhoudingsdoelstellingen. De herstelmaatregelen moeten gericht zijn op wat de natuur in het gebied volgens de NDA en uitgevoerde onderzoeken nodig heeft. Het bereiken van voldoende gunstige condities voor hoogveenherstel is niet mogelijk zonder gevolgen voor de bredere omgeving van Wierdense Veld.

De Ecologische Autoriteit adviseert om maatregelen SMART te maken. Benut daarbij ook technische mogelijkheden voor mitigatie van neveneffecten voor de omgeving.

3.5 Synthese en conclusies Wierdense Veld

Omdat de NDA weinig inzicht geeft in het verwachte effect van de in de PAS-gebiedsanalyse voorgestelde maatregelen, en er nog geen beheerplan is waarmee maatregelen zijn vastgesteld, is het onduidelijk of deze maatregelen al voorzien zijn en of er dan nog aanvullende genomen moeten worden.

De mogelijkheden voor aanpak van de problematiek met maatregelen binnen de Natura 2000-grenzen zijn (of worden binnenkort) in aanzienlijke mate benut, maar deze alleen zijn onvoldoende om de instandhoudingsdoelen te realiseren. Bovendien zijn de deze maatregelen alleen effectief wanneer ook maatregelen gericht op systeemherstel en stikstofreductie worden genomen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied. Het is niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen totdat verdere verslechtering optreedt.²⁷ Voor het stopzetten van verdere verslechtering en het realiseren van de kernopgaven zijn naar het oordeel van de Ecologische Autoriteit ingrijpende systeemmaatregelen nodig die zo snel mogelijk moeten worden uitgevoerd, gezien de al lang voortdurende negatieve ontwikkeling van het gebied. Het door de wet ondersteunde natuurbelang heeft hierbij het primaat (art. 6 Habitatrichtlijn). Daarbij moet maximaal ingezet worden op maatregelen die het systeemherstel, zoals aangegeven in de kernopgaves voor het gebied, ondersteunen.

Omdat overlevingsmaatregelen voor hoogvenen met een overbelasting van stikstof nauwelijks beschikbaar zijn, zal een voortdurende overbelasting door accumulatie van stikstof in het systeem een succesvol herstel van het hoogveen steeds verder uit beeld brengen. Het is daarom van groot belang om de systeemmaatregelen te ondersteunen met een snelle en sterke verlaging van de deposities van stikstof in het gebied door het treffen van bronmaatregelen in de omgeving.

---

²⁷ Zie paragraaf 3 van de [interpretation guide Natura 2000-beheer](#) en deze uitspraak van het Europese Hof: C-418/04.

De Ecologische Autoriteit heeft, gezien de al opgetreden verslechtering, het dringende advies om de benoemde maatregelen onmiddellijk en volledig uit te voeren. Het is niet toegestaan om te wachten met het treffen van maatregelen als verslechtering is geconstateerd.

Het bereiken van voldoende gunstige condities voor hoogveenherstel is niet mogelijk zonder gevolgen voor de bredere omgeving van het Wierdense Veld. Daar waar knelpunten ten aanzien van andere belangen op (dreigen te) treden moet het uiterste worden gedaan om deze op wetenschappelijke wijze in kaart te brengen en met maatregelen op te lossen. Lever daarvoor maatwerk en benut de technische mogelijkheden voor het voorkomen of beperken van ongewenste neveneffecten. Benut in aanvulling op de al voorgestelde maatregelen het gebiedsproces dat in het kader van de NPLG gaat lopen om synergie tussen verschillende opgaves te vinden, zoals stikstofreductie, verdrogingsbestrijding en natuurherstel.

---

4. Adviezen voor gebiedsprogramma

In dit hoofdstuk wordt uitsluitend de relatie die het NDA heeft met het gebiedsprogramma en waar relevant aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van het gebiedsprogramma nu en in de toekomst, te verbeteren. Dit is geen complete lijst met aanbevelingen, zie hiervoor het advies over de handreiking gebiedsprogramma's waarin wordt gewezen op het grote belang van samenhang.²⁸

Relatie instandhoudingsdoelen met andere doelen van het provinciale gebiedsprogramma

In de nog op te stellen gebiedsprogramma's per provincie wordt gestreefd naar een integrale aanpak op de onderwerpen natuur, water en klimaat. De Ecologische Autoriteit merkt in dit verband op dat de NDA nog niet ingaat op hoe de instandhoudingsdoelen voor Wierdense Veld zich verhouden tot andere doelen. Ecologisch gezien kunnen deze doelen sterk samenhangen, elkaar versterken of elkaar tegenwerken. Ook in het advies over de handreiking gebiedsprogramma's vraagt de Ecologische Autoriteit aandacht voor de samenhang en prioritering van de doelen. Voor dit gebied gaat het specifiek over de volgende onderwerpen:

- Waterkwaliteit en natuur opgenomen in de Kaderrichtlijn Water (KRW).
- Verhoging van waterpeilen in veen(weide)gebieden opgenomen in de Klimaatwet.²⁹
- Realisatie van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) en de doelen voor (weide)vogels.

Relatie stikstofspoor

Voor het vereiste systeeminzicht rond de Natura 2000-gebieden verwijst de Ecologische Autoriteit naar het advies over de Handreiking natuurdoelanalyse en naar paragraaf 2.3 van dit advies. De NDA geeft nog een beperkt inzicht in 'het stikstofspoor', omdat is gekozen om dit in het gebiedsprogramma pas meer in detail te betrekken. De Ecologische Autoriteit adviseert de informatie voor het provinciale gebiedsprogramma aan te vullen met inzicht in de herkomst van de stikstofbelasting. Geef voor overbelaste, stikstofgevoelige habitattypen, naast de actuele totale stikstofbelasting ook aan wat de bijdrage is van zeer lokale bronnen (binnen bijvoorbeeld 1 km), wat de bijdrage is van regionale bronnen (binnen bijvoorbeeld 3 km) en wat de landelijke achtergronddepositie uit Nederland en het buitenland is. Dit geeft inzicht in de meest effectieve maatregelen om de stikstofdepositie te reduceren.

---

²⁸ Zie ook het advies over de handreiking gebiedsprogramma's, te raadplegen via: <https://www.ecologischeautoriteit.nl/adviezen/5001>.

²⁹ Ter voorkoming van veenoxidatie.

Bijlage 1: Projectgegevens

Werkwijze Ecologische Autoriteit

De Ecologische Autoriteit heeft voor dit advies een werkgroep van deskundigen samengesteld. Deze werkgroep toetst of in de natuurdoelanalyse (NDA) alle essentiële ecologische informatie is betrokken waarmee het bevoegd gezag later goed onderbouwde besluiten kan nemen over onder meer gebiedsplannen en gebiedsprogramma's. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het Natura 2000-gebied bezocht en met de voortouwnemers en gebiedsbeheerder(s) gesproken. Meer informatie over de Ecologische Autoriteit en over haar werkwijze vindt u op onze website.

Voortouwnemer

Provincie Overijssel

Samenstelling van de werkgroep

drs. Gert Dekker

drs. Reinoud Kleijberg

prof. dr. Henk Siepel

ir. Kees Slingerland (voorzitter)

drs. Olaf van Velthuisen (secretaris)

Waar vind ik de stukken die de Ecologische Autoriteit heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.ecologischeautoriteit.nl projectnummer 5074 in te vullen in het zoekvak.

Arthur van Schendelstraat 760 • 3511 MK Utrecht
030 2347667 • info@ecologischeautoriteit.nl
www.ecologischeautoriteit.nl